

Za predsjednika Međunarodne paneuropske unije, najstarijeg pokreta za ujedinjenje Europe, izabran je Pavo Barišić, predsjednik Hrvatske paneuropske unije. Povjerenje su mu u Europskom parlamentu iskazali paneuropski zastupnici iz četrdeset organizacija u trideset zemalja na Općoj skupštini Međunarodne paneuropske unije održane u veljači prošle godine u Europskom parlamentu u Strasbourgu. Dolazak na čelo Paneuropske unije, nakon niza uglednih i karizmatičnih predsjednika kao što su bili Richard Coudenhove-Kalergi, Otto von Habsburg i Alain Terrenoire, neupitno je priznanje za Hrvatsku i njezinu paneuropsku orijentaciju. U Predsjedništvo Međunarodne paneuropske unije izabrani su Mislav Ježić i Vanja Gavran za glavnoga tajnika. Tako je Hrvatska paneuropska unija stala uz bok dvjema najvećim zemljama Europske unije, Njemačkoj i Francuskoj, s po tri predstavnika u vodstvu Međunarodne paneuropske unije.

Pavo Barišić rođen je u Gornjoj Dubici u Bosni i Hercegovini 1959. Završio je Pravni fakultet u Zagrebu 1982. te filozofiju i germanistiku na Filozofskom fakultetu Zagrebu 1983. Poslijediplomski studij Filozofije znanosti završio je na IUC-u u Dubrovniku, a magistrirao je na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu 1985. Doktorirao je filozofiju na Sveučilištu u Augsburgu 1989. Umirovljeni je profesor filozofije Sveučilišta u Zagrebu. Ministar znanosti i obrazovanja u Vladi RH bio je od 2016. do 2017, a pomoćnik ministra znanosti, obrazovanja i športa od 2004. do 2006. Dobitnik je niza nagrada i autor više knjiga, a posljednja je *Ante Starčević: Ideali slobode i prava* iz 2022.

U prosincu održana tribina Hrvatske paneuropske unije i Hrvatskog diplomatskog kluba i skora godišnjica izbora za predsjednika Međunarodne paneuropske unije povod su ovom razgovoru.

Odjeknuo je vaš govor na nedavno održanoj tribini Međunarodna paneuropska unija i aktualni svjetski izazovi. Kako gledate na položaj Europe u aktualnoj geopolitičkoj slagalici svijeta?

Europa se više ne može oslanjati na američku zaštitu u mjeri u kojoj je to nekada činila. Mora graditi vlastiti put, jačati stratešku autonomiju i stvarati kapacitete neovisne o vanjskim političkim promjenama. Citirat ću izjavu osnivača i prvog predsjednika Paneuropske unije Richarda Coudenhove-Kalergija iz 1923. koja je i danas itekako aktualna: „Europa je gotovo izgubila svoje samopouzdanje, pa očekuje pomoć izvana: jedni od Rusije, drugi od Amerike. Oba su ta nadanja za Europu smrtna pogibelj. Europu neće spasiti ni Istok ni Zapad: Rusija je želi osvojiti, Amerika kupiti. Glavnim ciljem europske politike ima biti sprečavanje ruske invazije. Za njezino sprečavanje postoji samo jedno sredstvo: okupiti Europu.“

Kolika je moć Međunarodne paneuropske unije danas u odnosu na recimo razdoblje prije tridesetak godina i može li ona biti „korektiv“, prema mišljenju mnogih, birokratizirane Europske unije?

Istina je da određene ustanove unutar Europske unije pokazuju inherentnu tendenciju prema udaljavanju od građana i sve izraženijoj birokratizaciji. Njemački filozof politike Herfried Münkler taj je pogon usporio s prezaposlenim tvorcem pravila koji upravlja putem direktiva što ih nameće „odozgo“. Nasuprot tomu, Paneuropski pokret djeluje „odozdo“. Osobit je po tome što se nije nametao niti osvajao vlast u državama, kao što su to radili ideološki pokreti socijalizma, komunizma ili fašizma, nego je utjecao na dugoročnu političku preobrazbu Europe mirotvornom težnjom prema ujedinjenju i suradnji. U tom pogledu Međunarodna paneuropska unija i danas ostaje svojevrsni idejni „korektiv“ od političkih zastranjenja europskih institucija. Inače, simbolika crvenoga križa na zlatnom suncu na zastavi MPEU upućuje na dva temeljna stupa europske uljudbe – helensku mudrost, koju simbolizira svjetlo Apolonova sunca, i kršćansku vjeru, prispodobljenu u znaku križa. Kada je riječ o znakovlju, pripomenuo bih da je Coudenhove-Kalergi već na prvom paneuropskom kongresu u Beču 1926. predložio Beethovenovu *Devetu simfoniju* na Schillerove stihove *Ode radosti* za europsku himnu. A zajednička europska valuta proklamirana je već u programskoj knjizi iz 1923. pod

PAVO BARIŠIĆ

PREDSEDNIK MEĐUNARODNE PANEUROPKE UNIJE

Europa se više ne može oslanjati na američku zaštitu. Mora graditi vlastiti put, jačati stratešku autonomiju i stvarati kapacitete neovisne o vanjskim političkim promjenama

Razgovarala Kristina Olujić Ježić

nazivom European, od čega je Euro skraćenica. Te paneuropske vizije danas su vrijedna tečevina.

Kada smo kod moći Međunarodne paneuropske unije i Hrvatske paneuropske unije, malo je poznato da su one imale određeni doprinos borbi za hrvatsku samostalnost tijekom Domovinskog rata i međunarodno priznanje Hrvatske. Možete li u kratkim crtama podsjetiti kako su u tom smislu doprinijele?

Poblize je taj doprinos opisan i dokumentiran u spomenici Hrvatske paneuropske unije objavljenoj pretprošle godine u povodu 33. obljetnice rada. Znakovit je već datum osnivanja Hrvatske paneuropske unije 27. svibnja 1991, prije *Deklaracije o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske* 25. lipnja 1991. Paneuropska unija uključila se tako od samih početaka u potporu državne samostalnosti i međunarodnoga priznanja Republike Hrvatske. Prvi predsjednik Mislav Ježić i članovi putovali su u niz europskih zemalja na paneuropske skupove gdje su im priređivani nastupi u medijima, razgovori s utjecajnim sugovornicima, sudjelovali su u javnim skupovima potpore u korist priznanju Republike Hrvatske i demonstracijama protiv velikosrpske agresije. Ured Hrvatske paneuropske unije bio je isto tako informativni stožer iz kojeg su se slale vijesti međunarodnoj javnosti o najnovijim političkim i vojnim zbivanjima kao i mjerama za rješavanje krize i rata.

Godine 2003. po prvi put ste preuzeli vodstvo Hrvatske paneuropske unije. U doba vašega prvoga predsjedanja HPEU-om Hrvatska je postala članicom Europske unije. Kakva je bila uloga HPEU u razdoblju pregovora o članstvu Hrvatske u EU?

Kada sam preuzimao dužnost predsjednika, počinjala je priprema za pregovore. Te je godi-

ne podnesena kandidatura za članstvo na inicijativu međunarodnoga predsjednika Otta von Habsburga. Dok su neke zemlje i europske institucije bile rezervirane prema Hrvatskoj, a hrvatski političari nisu bili sigurni, on je razbistrio vidike. Kada se u prosincu 2002. u Zagrebu proslavljao njegov 90. rođendan, apelirao je na Odboru za vanjsku politiku Hrvatskoga sabora da se više ne smije oklijevati nego treba napokon podnijeti zahtjev. Na izražene dvojbe nekih članova Odbora da imaju informacije od svojih političkih prijatelja iz europskih institucija kako to ne bi bilo dobro primljeno, odgovorio je da trebaju više povjerenja imati u istinske prijatelje koji im žele dobro i zagovaraju Hrvatsku. Članice Paneuropske unije imale su zadaću svake godine najmanje jednu aktivnost posvetiti potpori Hrvatskoj. Tu je paneuropsku aktivnost nastavio predsjednik Alain Terrenoire. Među zaslužnima valja spomenuti predsjednika Paneuropske unije Njemačke Berndta Posselta, koji je odigrao ključnu ulogu kao izvjestitelj u više odbora Europskoga parlamenta za pregovore, zatim potpredsjednika Europskoga parlamenta Inga Friedricha, koji je vodio Paneuropsku radnu skupinu, predsjednika Paneuropske unije Belgije Juliena Vanderbeekena. Taj je rad manje vidljiv javno.

Doktorirali ste u Augsburgu kod profesora Arna Baruzzija s temom o filozofiji svijeta u G. F. W. Hegela. Knjiga vam je o toj temi objavljena na njemačkom. U vrijeme hajke na vas kao ministra, bilo je i optužbi da ste publiciranjem nekih radova prekršili pravila rada na doktoratu. Te su optužbe nakon skrupulozne provjere na Sveučilištu u Augsburgu odbačene. Je li vam se itko od ljudi koji su pokretali takve optužbe u Hrvatskoj ikada ispričao?

Na svim nadležnim etičkim tijelima optužbe protiv moje znanstvene čestitosti jednoznačno su odbačene. Koliko je meni poznato, znan-

stvenici koji su podnosili neutemeljene prijave nisu javno izrekli svoje isprike, što je pokazatelj moralnoga integriteta. Vjerojatno trebaju vremena za uviđanje nepravde koju su prouzročili. Kako Kant obrazlaže, u svim ljudima djeluje čudesna moć koja se naziva savjest. U njezinu djelovanju nema vremenske ograničenosti. Pokajanje za čin može se javiti nakon proteka puno vremena. Počinitelj može sebe uvjeravati da je nepravdu počinio iz određenih razloga, ali tužitelj u njemu ne prestaje iznositi prigovore. Dobio sam zato satisfakciju gdje sam manje očekivao, na političkoj strani. Ispriku u nazočnosti većega broja ljudi, nakon javnoga predstavljanja jedne knjige, uputio mi je bivši predsjednik stranke koja je temeljem konstruiranih optužaba bezuspješno tražila moj opoziv s dužnosti ministra. Ispričao se i priznao da je tek kasnije uvidio kakvim su manipulacijama dovedeni u zabludu pri neproverenom prihvaćanju iznesenih kleveta.

Dugo ste bili djelatnik (1986–2019), a cijelo desetljeće i ravnatelj Instituta za filozofiju (1991–2001). Institutu je prvotna zadaća bila istraživati povijest hrvatske filozofije. Stoga ste se i vi uz ostalo mnogo bavili i hrvatskom filozofijom. Kojim ste se sve temama bavili?

Dobro ste formulirali pitanje, Institutu za filozofiju doista je prvotna zadaća bila sustavno istraživanje povijesti hrvatske filozofije. Međutim, nakon 2001. postupno se iz Statuta potiskuje. Sada je istraživanje hrvatske filozofije svedeno na jednu od četiri ustrojbene jedinice Instituta. Ali, nasreću, još uvijek opstoji i mogu s radošću potvrditi da je to jedan od plodnijih odjela u Institutu. Istraživački rad u Institutu usredotočio sam na područje praktične filozofije, filozofije prava, političke filozofije i opća pitanja povijesti hrvatske filozofije u europskom obzoru. Proučavao sam filozofiju prava Antuna Ferdinanda Albelyja, Ante Starčevića, Ivana Mažuranića. Bio sam direktor istraživačkoga programa *Povijest hrvatske filozofije i temeljni problemi filozofije*, istraživač i na kraju voditelj projekta Nacionalne zaklade *Hrvatska filozofija i znanost od 12. do 20. stoljeća*. Objavio sam u izdanju Instituta nekoliko knjiga, između ostalog *Otvorena pitanja povijesti hrvatske filozofije* i *Pavao Vuk-Pavlović: život i djelo*. Prošle godine objavljena je monografija koju sam priredio o prvom zaposleniku Instituta, uglednom estetičaru i utemeljitelju hrvatske estetike, Zlatku Posavcu.

Osobito ste se istakli proučavanjem i izdavanjem djela Ante Starčevića. Što vas je najviše privuklo bavljenju Starčevićem? Zašto je njegova misao za nas bitna, što je u njoj još uvijek aktualno?

Djelo Oca Domovine izdiže se kao jedna od najoriginalnijih idejnih tvorevina hrvatskih autora u području praktične filozofije. To su znali i isticali njegovi suvremenici, osobito akademska mladež, koja ga je prepoznala kao svjetlo u tami, Diogena koji rasvjetljuje hrvatsku političku stvarnost. O njemu su nadahnuto pisali Matoš i Krleža. Prvi „Staroga“ naziva klasičkom ne samo po naobrazbi, stilu, mišljenju i simpatijama, nego ga i po životu uspoređuje s klasičima poput Pitagore, Sokrata i Marka Aurelija. Smatrao ga je „našim najjačim mislilcem i najboljim publicistom“, „velikanom koji ne pristaje u biografije modernih političara“. Drugi je Starčevića proglasio „najlucidnijom našom glavom koja je našu stvarnost promatrala najpreciznijom pronicavošću i koja je o toj stvarnosti dala slike za jedno čitavo stoljeće književno i govorničko najplastičnije“. Svi jest o značenju Starčevićeva djela zadržale su generacije, uključujući i predsjednika Franju Tuđmana, koji je napisao predgovor za moje izdanje prve knjige Starčevićevih djela, *Govori*. Nažalost, danas nije poznat i prisutan koliko zaslužuje. Postoje brojne predrasude i neznanja o njegovu djelu, što sam težio rasvijetliti. I na njegovu se primjeru potvrđuje drevna izreka da nije lako biti prorok u svome kraju. Objavlivanjem djela, istraživanjem političkih ideja i kolegijima o njegovoj filozofiji prava nastojao sam stoga dati skroman prinos proučavanju i trganju iz zaborava sjećanja na velikana koji pripada počasnom redu utemeljitelja hrvatske slobode i republike.